

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto

osastopäällikkö Ville Hinkkanen

15.5.2023

VN/ 12056/2023

Viite: Hallitusneuvottelut 2023, selvityspyyntö 8.5.2023, Pöytä 8.2

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan, törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan

Rikoslaki 11 luku, 10 § ja 10 a §

Kansainvälinen perusta

- Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 37/1970)
- Neuvoston puitepäättös 2008/913/YOS rasimin ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin
- Tietoverkkorikollisuutta koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisviihamielisten tekojen kriminalisointia koskeva lisäpöytäkirja (2003)
- Puitepäättöksen ja lisäpöytäkirjan johdosta muutokset rikoslakiin tehty vuonna 2011 (13.5.2011/511).
- Komissio on aloittanut 18.2.2021 rikkomusmenettelyn Suomea vastaan koskien edellä mainitun puitepäättöksen täytäntöönpanoa. Rikkomusmenettelyn seurauksena Suomi voi joutua taloudellisten seuraamusten kohteeksi. Mahdollisten taloudellisten seuraamusten suorittaminen ei poista velvollisuutta saattaa kansallinen lainsäädäntö puitepäättöstä vastaavaksi.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Em. kansainvälisten velvoitteiden asettamat kriminalisointivaatimukset ja niihin sallitut poikkeukset

- Julkinen yllyttäminen väkivaltaan tai vihaan, joka kohdistuu rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määräytyään ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseniin, myös silloin, kun teko suoritetaan levittämällä tai jakamalla julkisesti kirjoituksia, kuvia tai muuta aineistoa (puitepäättös 1 artikla 1 kohta a ja b-alakohta; lisäpöytäkirja 3 artikla)
  - o Voidaan rajoittaa koskemaan ainoastaan tekoja, jotka suoritetaan tavalla, joka on omiaan häiritsemään yleistä järjestystä, taikka on uhkaavaa, alentavaa tai loukkaavaa.
  - o Tietojärjestelmän välityksellä tehty teko voidaan jättää kriminalisoimatta, mikäli aineisto puolustaa tai kannattaa syrjintää tai yllyttää syrjintään, johon ei liity vihaa tai väkivaltaa. Tällöin on kuitenkin oltava käytettävissä muita tehokkaita keinoja (esim. siviili- tai hallinto-oikeudellisia).
  - o Suomi tehnyt sananvapauteen liittyvän sallitun varauman mahdollisimman laajana.
- Racistiseen motiiviin ja muukalaisvihaan perustuva uhkaus (lisäpöytäkirja 4 artikla)
  - o Ei mahdollisuutta poiketa kriminalisointivelvollisuudesta.
- Racistiseen motiiviin ja muukalaisvihaan perustuva loukkaus (lisäpöytäkirja 5 artikla)
  - o Suomi tehnyt sananvapauteen liittyvän sallitun varauman mahdollisimman laajana. Muita poikkeuksia ei sallita.
- Joukkotuhonnan tai ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten ja sotarikosten kieltäminen, vakava vähätteleminen, hyväksyminen tai puolustelu (ns. holokaustin kieltäminen) (puitepäättös 1 artikla 1 kohta c ja d-alakohta; lisäpöytäkirja 6 artikla)
  - o Lisäpöytäkirja sallii kriminalisoinnin rajoittamisen vain niihin tekoihin, kun kieltäminen tai vakava vähätteleminen on tehty tarkoituksena yllyttää vihaan, syrjintään tai väkivaltaan ketä tahansa yksilöä tai yksilöistä koostuvaa ryhmää vastaan rodun, ihonvärin, syntyperän tai kansallisen tai etnisen alkuperän perusteella taikka uskonnon perusteella, jos sitä käytetään tekosyyinä jonkin tällaisen piirteen sijasta taikka muutoin.
  - o Suomi tehnyt sananvapauteen liittyvän sallitun varauman mahdollisimman laajana.
  - o Puitepäättöksen mukaan jäsenvaltio voi rajoittaa holokaustin kieltämisen rangaistavuuden ainoastaan tekoon, joka joko suoritetaan tavalla, joka on omiaan häiritsemään yleistä järjestystä, tai on uhkaavaa, alentavaa tai loukkaavaa. Puitepäättös ei myöskään velvoita toimenpiteisiin, jotka ovat ristiriidassa jäsenvaltioiden yhdistymisvapautta ja sananvapautta, erityisesti lehdistönvapautta ja muiden tiedotusvälineiden sananvapautta koskevien peruseriaatteiden kanssa.
  - o Kansainvälisten ihmisoikeuselinten oikeuskäytännössä on johdonmukaisesti katsottu, ettei joukkotuhontaa selvästi kiistävien väitteiden julkinen esittäminen nauti sananvapauden suojaa. Toisaalta on myös todettu, että rangaistussäännös, joka kategorisesti kieltää esimerkiksi Nürnbergin sotilastuomioistuimen ratkaisujen oikeellisuuden kyseenalaistamisen, ei ole sananvapauden kannalta täysin ongelmaton.

Johtopäätökset

- Yleisesti ottaen lisäpöytäkirjan määräykset ovat hieman pidemmälle meneviä kuin puitepäätöksen. Suomi on tehnyt lisäpöytäkirjaan kaikki mahdolliset kriminalisointeja koskevat varaukset suurimmassa mahdollisessa laajuudessa. Liikkumavaraa ei siten enää ole.
- Puitepäätöksen osalta säännökset antavat jonkin verran kansallista harkintavaltaa. Kuitenkin käytännössä komission aloittama rikkomusmenettely rajoittaa mahdollisuuksia ainakaan kaventaa kriminalisoinnin alaa RL 11:10 ja 10 a §:n osalta, vaan päinvastoin sitä jouduttaneen jonkin verran laajentamaan. Pykälää joudutaan tarkastelemaan siinä valossa, että niiden tulee kattaa myös muunlainen vihan tai väkivallan lietsominen tiettyä ryhmää tai siihen kuuluvaa henkilöä kohtaan kuin pykälissä mainittu suoranainen uhkaus, panettelu tai solvaus. Tätä ei todennäköisesti voida täsmällisyysvaatimuksen vuoksi tehdä myöskään käyttämällä esim. kunnianloukkauksen osalta käytettyä ilmaisua ”joka ei selvästi ylitä (sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä)”.
- On myös syytä huomioda, että RL 11:10 § on yleinen viharikoksia koskeva pykälä, joka koskee muitakin viharikoksia kuin rasismia ja muukalaisvihaa, esim. uskonnon tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella tapahtuvaa vihan osoittamista.
- Yksinkertaista ratkaisua RL 11:10 ja 10 a §:n mahdolliseen uudelleenmuotoiluun ei ole, vaan harkinta on tehtävä tarkoin ja kaikki näkökohdat, ml. sananvapaudesta sekä komission aloittamasta rikkomusmenettelystä johtuvat, huomioon ottaen.

LIITE Lisätiedot neuvoston puitepäätöstä koskevasta rikkomusmenettelystä (2008/913/YOS rasismien ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjuminen rikosoikeudellisin keinoin) (salassa pidettävä, TL IV Käyttö rajoitettu)